

تحليل شاخص‌های بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹

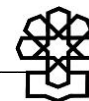
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۷۲۵۱
آبان‌ماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۲	۱. تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹
۳	۱-۱. جمعیت فعال و غیرفعال
۴	۱-۲. اشتغال
۸	۱-۳. بیکاری
۱۱	۱-۴. متغیرهای جریان
۱۳	۲. بررسی برخی سیاست‌های حمایتی برای مقابله با آثار شیوع کرونا بر بازار کار
۱۳	۲-۱. پرداخت تسهیلات بانکی
۱۷	۲-۲. پرداخت بیمه بیکاری
۲۰	جمع‌بندی
۲۲	منابع و مآخذ

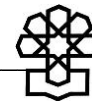
تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹

چکیده

بررسی وضعیت بازار کار ایران در بهار ۱۳۹۹ نشان‌دهنده کاهش ۱/۱ درصدی نرخ بیکاری نسبت به بهار ۱۳۹۸ است؛ اما با توجه به اینکه در این فصل، جمعیت غیرفعال افزایش قابل توجهی داشته است، لذا کاهش نرخ بیکاری به دلیل کاهش نرخ مشارکت بوده است و بهبود این شاخص نمی‌تواند بهبود وضعیت بازار کار را نشان دهد؛ در واقع در چنین شرایطی نرخ بیکاری شاخصی کاملاً گمراه‌کننده برای تحلیل آثار شیوع ویروس کرونا بر بازار کار است. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد از آنجایی که در ایران شاغلین مزد و حقوق‌بگیر درصد کمی از کل شاغلین را تشکیل می‌دهند و عمده شاغلین به صورت کارکن مستقل فعالیت می‌کنند، تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بازار کار نیز به جای آنکه در افزایش نرخ بیکاری قابل مشاهده باشد، در افزایش جمعیت غیرفعال و کاهش نرخ مشارکت نمایان شده است. نتایج محاسبات نشان می‌دهد در صورتی که افراد شاغل و بیکار اضافه شده به جمعیت غیرفعال همچنان در بازار کار باقی می‌مانند، نرخ بیکاری در بهار ۱۳۹۹ به جای ۹/۸ درصد اعلام شده توسط مرکز آمار ایران به ۲۴ درصد می‌رسید.

در حال حاضر دولت دو سیاست پرداخت تسهیلات بانکی و بیمه بیکاری را جهت مقابله با بحران بیکاری ناشی از بیماری کرونا مصوب و اجرا نموده است. بررسی مستندات وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در خصوص عملکرد این دو سیاست نشان می‌دهد که:

- از سیاست پرداخت بیمه بیکاری به نسبت پرداخت تسهیلات، استقبال بیشتری شده است، چراکه دولت با عدم تعریف و لحاظ مکانیسم‌های تشویقی حفظ و صیانت از شاغلین برای بنگاه‌های اقتصادی، سیاست پرداخت بیمه بیکاری را در مقابل سیاست پرداخت تسهیلات قرار داده است و به جای اینکه این دو سیاست مکمل یکدیگر باشند جانشین هم شده‌اند.
- همچنین علی‌رغم هدف حمایتی این دو سیاست، مناطق و استان‌های محروم به نسبت سایر استان‌ها، بهره‌مندی کمتری داشته‌اند. یکی از مهم‌ترین دلایل این امر بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی در استان‌های محروم کشور است که در صورت ادامه این شرایط و عدم توجه در این خصوص، در آینده محرومیت این استان‌ها بیشتر و عمیق‌تر خواهد شد.

مقدمه

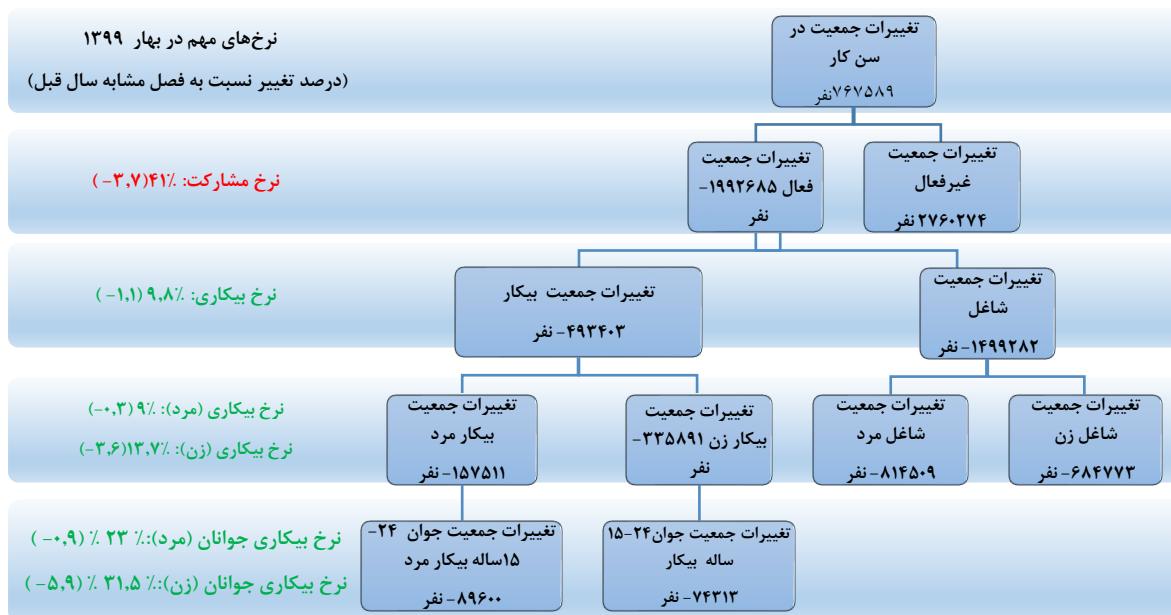
با توجه به تحولات شتابان و مهم بازار کار کشور در فصول اخیر، تمرکز بیشتر بر تحلیل کوتاه‌مدت این بازار می‌تواند حاوی اطلاعات ارزشمند و حتی رفع‌کننده ابهام‌ها و برخی سؤالات موجود در خصوص این تحولات باشد. درخواست‌های مکرر نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در خصوص تحولات بازار کار تهیه این گزارش‌ها را ضروری نموده است و انتظار می‌رود این گزارش‌ها بتواند از طریق ارائه به‌روزترین تحلیل‌ها و اطلاعات بازار کار برای سطوح مختلف قانونگذاری و سیاستگذاری مفید باشد.

در این مطالعه تغییرات مهم‌ترین شاخص‌های بازار کار در بهار ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه سال قبل ارائه شده است. برای این منظور از نتایج طرح نیروی کار مرکز آمار ایران در بهار ۱۳۹۹ استفاده شده است. همچنین با توجه به شیوع ویروس کرونا در این فصل و تأثیر آن بر بازار کار، در ادامه گزارش، برخی سیاست‌های حمایتی دولت در خصوص مقابله با آثار منفی شیوع ویروس کرونا مورد بررسی قرار گرفته است و براساس مستندات به‌دست آمده، عملکرد این سیاست‌ها ارزیابی شده است.

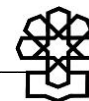
۱. تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹

در نمودار ۱ تصویری کلی از تغییرات مهم‌ترین متغیرهای بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸ ارائه شده است.

نمودار ۱. تغییر مهم‌ترین متغیرهای بازار کار در فصل بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸

مأخذ: چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در بهار ۱۳۹۹.

۱-۱. جمعیت فعال و غیرفعال

– **جمعیت در سن کار:** بررسی روند جمعیت در سن کار نشان می‌دهد که این رقم در بهار ۱۳۹۹ حدود ۷۶۷ هزار نفر و کمی بیش از رقم متوسط افزایش آن طی چهار سال منتهی به بهار ۱۳۹۸ (در حدود ۶۶۰ هزار نفر) افزایش داشته است.

– **جمعیت فعال:** بررسی‌ها نشان می‌دهد که در بهار ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه سال قبل، جمعیت فعال ۱۹۹۰ هزار نفر کاهش داشته است که جمعیت فعال مرد ۹۷۲ هزار نفر و جمعیت فعال زن ۱۰۲۰ هزار نفر کاهش داشته است. این در حالی است که به‌طور متوسط جمعیت فعال بالای ۱۵ سال در چهار سال منتهی به بهار ۱۳۹۸ در حدود ۷۵۰ هزار نفر افزایش داشته است.

نمودار ۲ به‌خوبی نشان می‌دهد در بهار ۱۳۹۹ جمعیت فعال مردان و زنان کاهش یافته، این در حالی است که در چهار سال قبل آن جمعیت فعال در هر دو گروه (بجز زنان در سال ۱۳۹۸) افزایش یافته است.

نمودار ۲. تغییرات جمعیت فعال در فصل بهار هر سال نسبت به بهار سال قبل (هزار نفر)

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.

۱. **جمعیت فعال اقتصادی:** تمام افراد در سن کار یعنی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار، در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار) جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

– جمعیت غیرفعال^۱: در فصل بهار ۱۳۹۹، جمعیت غیرفعال ۲۷۶۰ هزار نفر نسبت به فصل مشابه سال قبل افزایش داشته است و در این میان، ۱۴۶۰ هزار نفر به جمعیت غیرفعال زنان و ۱۳۰۰ هزار نفر به جمعیت غیرفعال مردان اضافه شده است. این در حالی است که در بهار سال ۱۳۹۸ نیز حدود ۸۳۰ هزار نفر به جمعیت غیرفعال کشور افزوده شده بود.

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد از ۲۷۶۰ هزار نفر افزایش جمعیت غیرفعال در بهار ۱۳۹۹، در حدود ۲ میلیون نفر از جمعیت فعال بهار ۱۳۹۸، در بهار ۱۳۹۹ غیرفعال شده‌اند، که ۱۵۰۰ هزار نفر از آنها شاغل و ۵۰۰ هزار نفر بیکار بوده‌اند و هر دو گروه از بازار کار خارج شده‌اند.^۲

– نرخ مشارکت^۳: بررسی‌ها نشان می‌دهد که نرخ مشارکت در بهار ۱۳۹۹، ۴۱ درصد بوده است. این متغیر در بهار ۱۳۹۸، ۴۳/۷ درصد بوده و در این بازه زمانی ۳/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد.

۲-۱. اشتغال

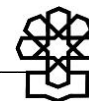
– جمعیت شاغلان: در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، ۱۴۹۹ هزار نفر از جمعیت شاغلان کاسته شده است که در این میان ۸۱۵ هزار نفر از جمعیت مردان شاغل و ۶۸۵ هزار نفر شاغلین زن کاهش داشته است. این در حالی است که به‌طور متوسط طی چهار سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸، جمعیت شاغل در فصل بهار ۶۶۰ هزار نفر افزایش را نشان می‌دهد و در این میان سهم مردان و زنان از افزایش اشتغال به ترتیب در حدود ۴۰۵ و ۲۵۵ هزار نفر بوده است. همچنین بررسی روند اشتغال مردان و زنان نشان می‌دهد که تغییرات اشتغال مردان طی بهار سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ روندی افزایشی داشته است. رشد اشتغال زنان نیز طی بهار سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ روندی کاهشی داشته است.

۱. جمعیت غیرفعال اقتصادی: تمام افراد ۱۰ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ‌یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند، جمعیت غیرفعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

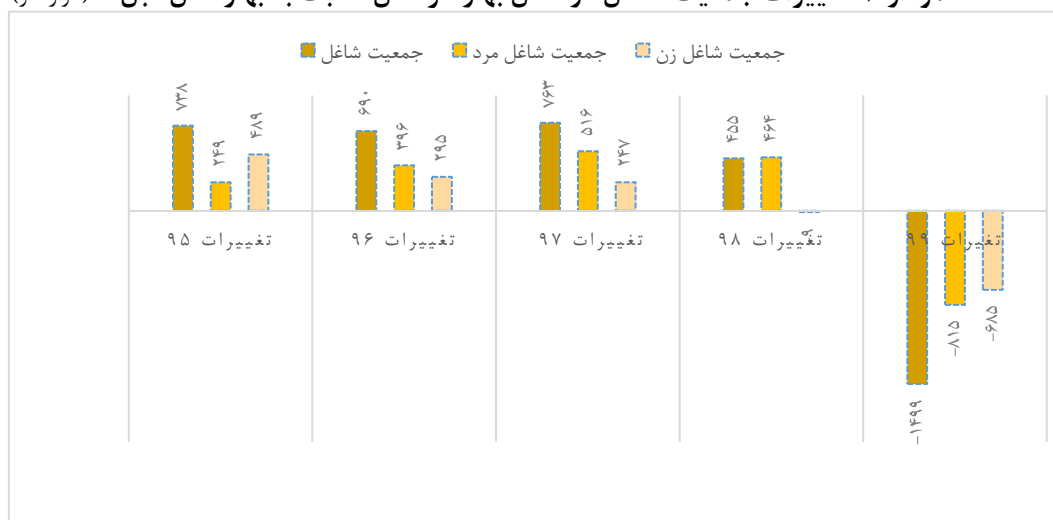
۲. مرکز آمار ایران، گزارش بررسی نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.

۳. نرخ مشارکت اقتصادی عبارت است از: نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ۱۰ساله و بیشتر (یا ۱۵ساله و بیشتر) به جمعیت در سن کار، ۱۰ساله و بیشتر (یا ۱۵ساله و بیشتر) ضرب در ۱۰۰.

$$\frac{\text{جمعیت فعال}}{\text{جمعیت در سن کار}} \times 100$$

نمودار ۳. تغییرات جمعیت شاغل در فصل بهار هر سال نسبت به بهار سال قبل (هزار نفر)

مأخذ: همان.

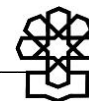
– اشتغال ناقص: افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی است که در هفته مرجع، حاضر در سر کار یا غایب موقت از محل کار بوده و به دلیل اقتصادی نظیر رکود کاری، پیدا نکردن کار با ساعت کار بیشتر، قرار داشتن در فصل غیرکاری و... کمتر از ۴۴ ساعت کار کرده‌اند، ولی خواهان و آماده انجام کار اضافی بوده‌اند. براساس اعلام مرکز آمار در بهار ۱۳۹۹ حدود ۱۸۱۸ هزار نفر از شاغلین دارای وضعیت اشتغال ناقص بوده‌اند. البته نرخ اشتغال ناقص در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، ۲/۱ درصد کاهش را نشان می‌دهد و از رقم ۱۰ به ۷/۹ درصد رسیده است.

– ترکیب بخشی اشتغال: از رقم نزدیک به ۱۴۹۹ هزار نفر کاهش اشتغال رخ داده در بهار ۱۳۹۹، حدود ۳۶۵ هزار نفر در بخش کشاورزی، ۴۰۲ هزار نفر در بخش صنعت و ۷۳۲ هزار نفر در بخش خدمات قرار داشته‌اند.

این آمار نشان می‌دهد که در حدود ۴۹ درصد از کاهش اشتغال در حوزه بخش خدمات

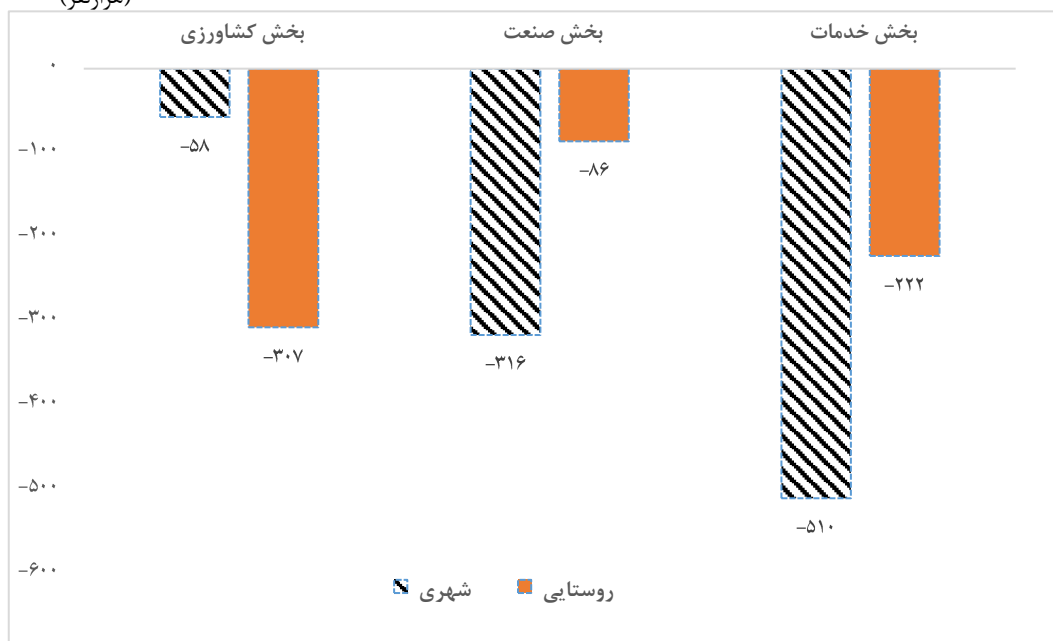
بوده است و ۲۷ درصد آن در حوزه بخش صنعت و مابقی در بخش کشاورزی بوده است.

– ترکیب منطقه‌ای اشتغال: بررسی ترکیب شهری و روستایی کاهش اشتغال در بهار ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که ۸۸۴ هزار نفر در مناطق شهری و ۶۱۵ هزار نفر در مناطق روستایی کاهش اشتغال رخ داده است.

نمودار ۴. تغییرات در جمعیت شاغل شهری و روستایی در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸

(هزار نفر)

مأخذ: همان.

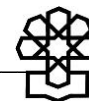
نمودار فوق نشان می‌دهد که از ۸۸۴ هزار کاهش اشتغال رخ داده در مناطق شهری، ۵۱۰ هزار نفر آن مربوط به بخش خدمات، ۳۱۶ هزار نفر مربوط به بخش صنعت و ۵۸ هزار نفر مربوط به بخش کشاورزی بوده است. همچنین در مناطق روستایی به ترتیب در بخش کشاورزی ۳۰۷ هزار نفر، در بخش صنعت ۸۶ هزار نفر و در بخش خدمات ۲۲۲ هزار نفر، کاهش اشتغال وجود داشته است.^۱

– اشتغال عمده فعالیت‌های اقتصادی: به‌طور کلی از ۲۰ گروه عمده فعالیت‌های اقتصادی، فقط پنج گروه فعالیتی با افزایش جمعیت شاغل در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸ مواجه شده‌اند و سایر گروه‌های فعالیتی کاهش شاغلان را در دوره مورد بررسی تجربه کرده‌اند. شایان ذکر است که بیشترین میزان افزایش جمعیت شاغل مربوط به گروه سلامت انسان و مددکاری اجتماعی است که این نیز خود شاهدی بر تأثیر بیماری کووید - ۱۹ بر بازار کار کشور در دوره مذکور است. بیشترین کاهش نیز مربوط به رشته فعالیت‌های کشاورزی، صنعت - ساخت، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، حمل‌ونقل، آموزش و هتل و رستوران می‌باشد.^۲

– گروه‌های عمده شغلی شاغلان، بخش دیگری است که مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸ گویای آن است که از ۹ گروه عمده شغلی، ۸ گروه با کاهش جمعیت شاغل روبه‌رو شده‌اند، بیشترین میزان کاهش جمعیت شاغل در دوره مورد بررسی در گروه کارکنان ارائه خدمات

۱. علت اختلاف در سرجمع، ناشی از گرد کردن ارقام است.

۲. مرکز آمار ایران، گزارش بررسی نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.

و کارکنان فروش بوده است و در مقابل فقط گروه شغلی تکنسین‌ها و کمک‌متخصصان، با افزایش جمعیت شاغل مواجه شده‌اند.

- بررسی جمعیت شاغل به تفکیک وضع شغلی نشان می‌دهد، در بهار امسال نسبت به بهار سال گذشته سهم کارکن فامیلی بدون مزد و کارفرمایان کاهش یافته است. سهم کارکنان فامیلی بدون مزد در کشور ما در بهار ۱۳۹۸ برابر ۵/۳ درصد بوده است، که در بهار ۱۳۹۹ به ۴/۴ درصد کاهش یافته است، سهم عمده‌ای از این افراد در واقع از بازار کار خارج شده‌اند.^۱

بخش بزرگی از این تغییرات ناشی از تأثیرات بیماری کووید - ۱۹ است. شواهد نشان می‌دهد که این پاندمی به‌نحو متفاوتی بر بازار کار کشورها تأثیرگذار بوده است؛ بدین صورت که در برخی کشورها نرخ بیکاری، در برخی دیگر نرخ مشارکت و در برخی سهم خروج از بازار کار را متأثر کرده است، که این بستگی به ساختار اشتغال و اقتصاد کشورها دارد.

جدول زیر تغییرات سالیانه اشتغال زنان و مردان را در ماه‌های آوریل و می سال ۲۰۲۰ نسبت به ۲۰۱۹ نشان می‌دهد. این نتایج نشان می‌دهد که اثر شیوع ویروس کرونا، اشتغال زنان و مردان در تمامی این کشورها نسبت به فصل مشابه سال قبل کاهش داشته است. همچنین در این کشورها درصد کاهش اشتغال زنان بیشتر از مردان بوده است.

جدول ۱. تغییر در اشتغال زنان و مردان (۱۵ سال بیشتر) در کشورهای منتخب (درصد)

می ۲۰۲۰ به ۲۰۱۹		آوریل ۲۰۲۰ به ۲۰۱۹		شرح
مرد	زن	مرد	زن	
		-۲/۹	-۳/۴	استرالیا
-۱۱/۸	-۱۵/۵	-۱۳/۸	-۱۶/۵	کانادا
		-۲۱	-۲۹/۳	کلمبیا
		-۰/۷	-۱/۸	ژاپن
-۱	-۱/۹	-۱/۲	-۲/۵	کره جنوبی
-۱۱/۴	-۱۳/۸	-۱۳/۴	-۱۶/۶	آمریکا

Source: ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition Updated estimates and analysis. 30 June 2020.

جدول زیر ترکیب وضعیت شغلی شاغلین را در کشورهای منتخب نشان می‌دهد. در میان این کشورها، ایران کمترین و کشور آمریکا بیشترین درصد شاغلان مزد و حقوق‌بگیر را دارد. همچنین شاغلین کارکن مستقل که بیشترین آسیب‌پذیری را از بحران کرونا دارند در ایران بیشترین سهم (۳۶/۸ درصد) را نسبت به سایر کشورها دارد.

جدول ۲. ترکیب وضعیت شغلی شاغلان کشورهای منتخب (درصد)

شرح	آمریکا	آلمان	فرانسه	کانادا	استرالیا	کره جنوبی	ترکیه	ایران
مزد و حقوق‌بگیر	۹۳/۹	۹۰/۴	۸۷/۹	۸۴/۸	۸۳/۴	۷۵/۱	۶۸/۵	۵۴/۶
کارفرما	۰	۴/۳	۴/۳	۴/۴	۶	۵/۶	۴/۵	۳/۷
کارکن مستقل	۶	۵/۱	۷/۶	۱۰/۷	۱۰/۴	۱۴/۹	۱۶/۸	۳۶/۸
کارکن فامیلی بدون مزد	۰/۱	۰/۳		۰/۱	۰/۲	۴	۱۰/۳	۴/۹

مأخذ: حسین‌زاده، جواد. دلایل و شواهد سازگاری آمارهای اشتغال و رشد اقتصادی ایران، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹، ص ۲۱.

۱-۳. بیکاری

– تغییر در جمعیت بیکار: در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، جمعیت بیکار ۴۹۳ هزار نفر کاهش داشته است که از این تعداد ۱۵۸ هزار نفر مرد و ۳۳۶ هزار نفر زن بوده‌اند. همچنین جمعیت بیکار جوانان ۲۴-۱۵ ساله، ۱۶۴ هزار نفر و فارغ‌التحصیلان آموزش عالی، ۳۰۸ هزار نفر کاهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳. ترکیب جمعیت بیکار در بهار ۱۳۹۹ و ۱۳۹۸ (هزار نفر)

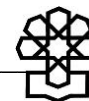
	کل	مرد	زن	جوانان ۱۵-۲۴ سال	فارغ‌التحصیلان	شهری	روستایی
بهار ۱۳۹۹	۲۵۰۵	۱۹۰۳	۶۰۲	۵۶۰	۹۰۲	۲۰۳۲	۴۷۳
بهار ۱۳۹۸	۲۹۹۹	۲۰۶۱	۹۳۸	۷۲۴	۱۲۱۱	۲۴۷۳	۵۲۶
تغییرات	-۴۹۳	-۱۵۸	-۳۳۶	-۱۶۴	-۳۰۸	-۴۴۰	-۵۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.

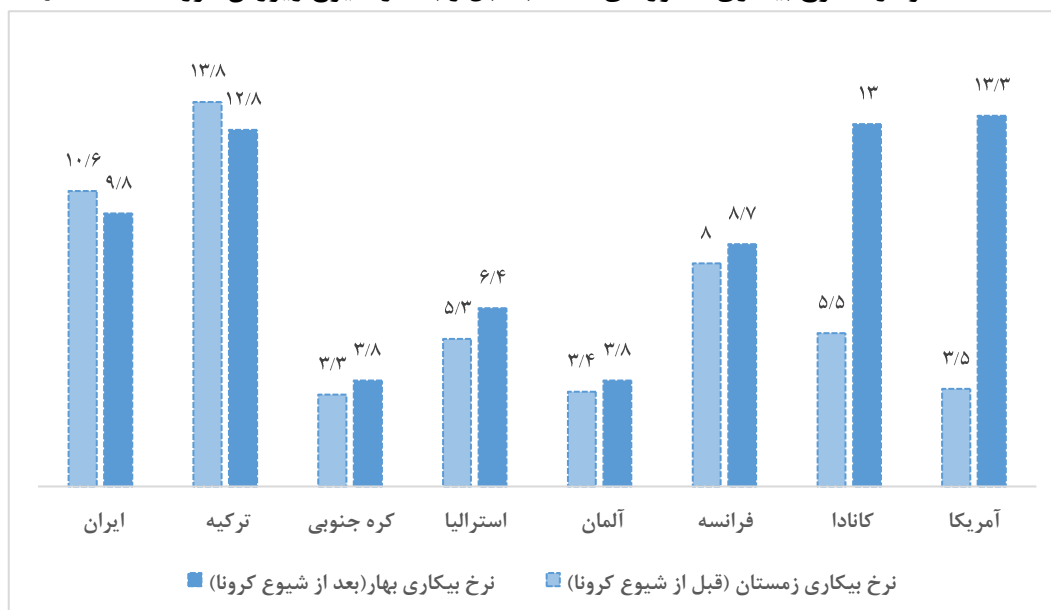
– نرخ بیکاری^۱: هرچند آمار نشان می‌دهد نرخ بیکاری در فصل بهار ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه در سال ۱۳۹۸ کاهش داشته است، اما با توجه به اینکه در این فصل، جمعیت غیرفعال افزایش قابل توجهی داشته، لذا کاهش نرخ بیکاری به دلیل کاهش نرخ مشارکت بوده است و بهبود این شاخص نمی‌تواند بهبود وضعیت بازار کار را نشان دهد. در واقع در چنین شرایطی نرخ بیکاری شاخصی گمراه‌کننده برای تحلیل آثار شیوع ویروس کرونا بر بازار کار است و برای تحلیل این موضوع توجه به سایر شاخص‌های بازار کار علاوه بر نرخ بیکاری ضرورت دارد.

۱. نرخ بیکاری عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضرب در ۱۰۰.

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

نمودار ۵. نرخ بیکاری کشورهای منتخب قبل و بعد از شیوع ویروس کرونا (درصد)

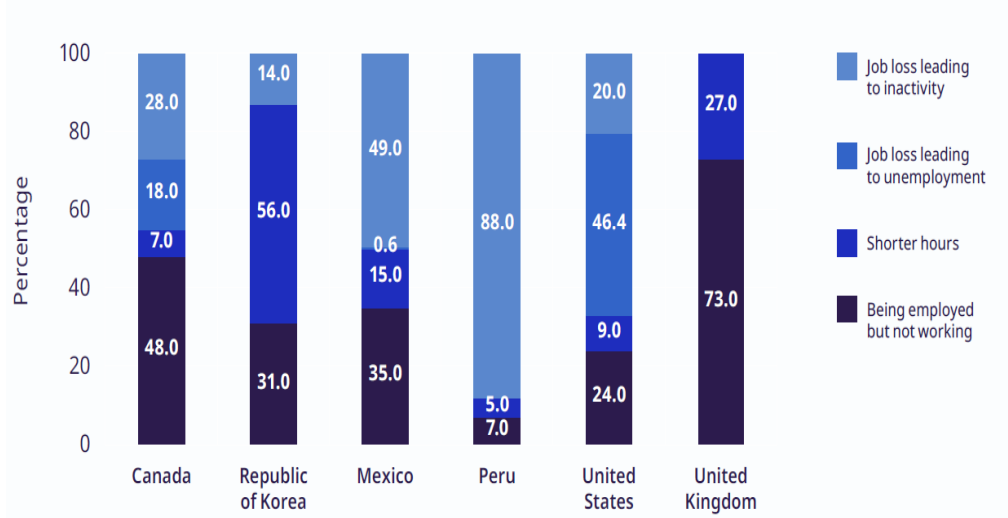
مأخذ: حسین زاده، جواد. دلایل و شواهد سازگاری آمارهای اشتغال و رشد اقتصادی ایران، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹، ص ۲۱.

نمودار فوق نشان می‌دهد که چون شاغلین مزد و حقوق‌بگیر در کشورهای آمریکا، آلمان، فرانسه، کانادا، استرالیا و کره جنوبی درصد بالایی دارند (جدول ۲)، لذا در اثر شیوع ویروس کرونا این کشورها افزایش نرخ بیکاری داشته‌اند. اما چون این نسبت در ایران پایین است، بعد از بحران کرونا، نرخ بیکاری کاهش داشته است. از آنجایی که سهم شاغلین کارکن مستقل در ایران بالاست تأثیر این بحران در افزایش جمعیت غیرفعال و کاهش نرخ مشارکت نمایان شده است.

بررسی و تحلیل میزان اتلاف ساعت کار^۱ سازمان جهانی کار نیز نشان می‌دهد که تمرکز صرف بر بیکاری اجازه نمی‌دهد تا تأثیر کامل بحران کرونا در بازار کار سنجیده شود. شکل زیر نشان می‌دهد که اتلاف ساعت کاری به چهار طریق نمایان می‌شود: تصمیمات سیاستی در کاهش ساعت کاری، افرادی که شاغل هستند اما کار نمی‌کنند، افزایش نرخ بیکاری و جمعیت غیرفعال؛ در اکثر کشورها، سهم بیکاری در اتلاف ساعات کاری بسیار کمتر از سایر طرق بوده است. به‌عنوان مثال در پرو ۹۰ درصد کاهش ساعت کاری در افزایش جمعیت غیرفعال و در کانادا در افزایش نرخ بیکاری و جمعیت غیرفعال نمایان شده است.

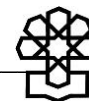
نمودار ۶. تجزیه اتلاف ساعت کار در کشورهای مختلف طی مارس و آوریل ۲۰۲۰ (درصد)

Source: ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition Updated estimates and analysis. 30 June 2020.

– **نرخ بیکاری جوانان و فارغ‌التحصیلان:** نرخ بیکاری برای جوانان ۱۵-۲۴ ساله، ۲ درصد و نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی، ۳/۳ درصد کاهش را نشان می‌دهد. نرخ بیکاری شهری در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، ۱/۵ درصد و نرخ بیکاری روستایی ۰/۱ درصد کاهش را نشان می‌دهد.

– **وضعیت استان‌ها:** بررسی نرخ بیکاری در استان‌های مختلف کشور نشان می‌دهد که در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، استان‌های لرستان، چهارمحال و بختیاری و خراسان شمالی در نرخ بیکاری افزایش محسوسی داشته‌اند و استان‌های خراسان جنوبی، هرمزگان و یزد بیشترین کاهش را در نرخ بیکاری داشته‌اند. استان هرمزگان با ۴۶/۱ درصد بیشترین نرخ مشارکت را در بهار ۱۳۹۹ داشته‌اند.

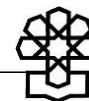

جدول ۴. شاخص‌های عمده بازار کار جمعیت ۱۵ساله و بیشتر
به تفکیک استان در بهار ۱۳۹۹ در مقایسه با بهار ۱۳۹۸

استان	نرخ مشارکت اقتصادی		نرخ بیکاری	
	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۳۹۸	بهار ۱۳۹۹	بهار ۱۳۹۸
کل کشور	۴۱	۴۴.۷	۹.۸	۱۰.۹
آذربایجان شرقی	۴۲.۷	۴۴.۳	۹	۱۰.۳
آذربایجان غربی	۴۲.۳	۴۶.۸	۱۲.۱	۱۰.۷
اردبیل	۴۳.۶	۴۸.۶	۶	۹.۲
اصفهان	۴۱.۲	۴۶.۲	۱۱.۹	۱۰.۸
البرز	۳۹.۴	۴۴.۱	۱۲.۳	۱۴.۱
ایلام	۳۴.۱	۳۹.۷	۶.۵	۹.۴
بوشهر	۳۷.۶	۴۱.۶	۹.۸	۹.۴
تهران	۴۰.۳	۴۳.۲	۸.۸	۱۰.۲
چهارمحال و بختیاری	۴۴.۷	۴۳.۹	۱۹.۱	۱۶.۹
خراسان جنوبی	۴۱	۴۶.۲	۴	۸.۷
خراسان رضوی	۴۲.۷	۴۵.۳	۷	۹.۴
خراسان شمالی	۴۴.۳	۴۹.۸	۱۲	۸
خوزستان	۴۰.۲	۴۴.۱	۱۲.۴	۱۶.۳
زنجان	۴۴.۸	۴۸.۶	۶.۶	۸.۴
سمنان	۳۸	۴۰.۹	۸.۱	۸.۳
سیستان و بلوچستان	۳۳.۴	۴۰	۱۳.۱	۱۳.۸
فارس	۳۷.۹	۴۲.۹	۶.۶	۷.۱
قزوین	۴۲.۹	۴۶.۵	۹.۱	۱۰.۸
قم	۳۷.۲	۳۹.۸	۱۰.۴	۱۰.۳
کردستان	۴۴.۴	۴۸	۱۲.۹	۱۲.۷
کرمان	۳۹.۱	۴۲.۲	۱۰.۱	۱۲.۲
کرمانشاه	۴۳.۱	۴۷.۹	۱۳.۸	۱۴.۸
کهگیلویه و بویراحمد	۳۵.۷	۴۰.۶	۱۲.۶	۱۱.۷
گلستان	۴۰.۴	۴۳.۱	۱۰	۱۱.۱
گیلان	۴۵.۲	۵۱.۸	۹	۸.۳
لرستان	۳۹.۴	۴۰.۷	۲۱	۱۶.۳
مازندران	۴۴.۱	۴۸.۱	۶.۲	۹.۵
مرکزی	۳۵.۸	۳۷.۵	۶.۵	۸.۴
هرمزگان	۴۶.۱	۴۹.۶	۱۲.۵	۱۶.۲
همدان	۴۳.۸	۴۸.۱	۷.۸	۶.۲
یزد	۴۱	۴۶.۱	۷.۶	۱۲.۷

۴-۱. متغیرهای جریان

آمارهای جریان نشان می‌دهد طی یک دوره، حرکت و جابه‌جایی‌های بازار کار چگونه بوده است که این امر از طریق ماتریس انتقال ممکن می‌شود. بدیهی است که در تحلیل آمار و اطلاعات بازار کار صرف مقایسه شاخص‌ها در زمان‌های مختلف نمی‌تواند تصویر دقیقی از بازار کار را به نمایش بگذارد و به‌منظور آگاهی از جابه‌جایی‌های داخل مقاطع و درک چگونگی فرایند اتفاقات درون بازار کار، به‌کارگیری آمارهای جریان می‌تواند کمک مؤثر و شایان توجهی باشد که این امر با توجه به استفاده از الگوی چرخشی در نمونه‌گیری طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران مقدور شده است. انتظار می‌رود مرکز آمار ایران از این پس در کنار

گزارش چکیده تحولات بازار کار در هر فصل گزارش متغیرهای جریان را نیز به‌طور مستمر منتشر کند. جدول ۵ ماتریس انتقال جریانات نیروی کار بهار ۱۳۹۸ به بهار ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. در ادامه برخی از مهم‌ترین نکات ارائه می‌شود:

- هرچند ۸۰/۸ درصد از جمعیت شاغل بهار ۱۳۹۸ در بهار ۱۳۹۹ نیز همچنان شاغل مانده‌اند، با این حال ۴/۲ درصد بیکار (۱۰۲۷ هزار نفر) و ۱۴/۸ درصد (۳۶۲۰ هزار نفر) غیرفعال شده‌اند.
- از جمعیت ۲۹۹۸ هزار نفری بیکاران در بهار ۱۳۹۸ تنها ۳۰/۹ درصد موفق به یافتن شغل شده‌اند و مابقی یا همچنان بیکار مانده‌اند (۳۱/۸ درصد) و یا به‌دلیل دلسرد شدن از یافتن شغل از بازار کار خارج شده‌اند. (۳۷/۲ درصد)
- از کل جمعیت غیرفعال ۱۰ساله و بیشتر بهار ۱۳۹۸ در بهار ۱۳۹۹ به میزان ۶/۲ درصد وارد بازار کار شده‌اند که از این میزان ۵ درصد شاغل و ۱/۲ درصد بیکار شده‌اند. ضمن اینکه ۹۳/۶ درصد از جمعیت غیرفعال هم طی فصول مورد بررسی تغییری در وضع فعالیتشان رخ نداده است.

جدول ۵. ماتریس انتقال جریانات نیروی کار (از بهار ۱۳۹۸ به بهار ۱۳۹۹) (جمعیت ۱۰ساله و بیشتر)

بهار ۱۳۹۸				بهار ۱۳۹۹	
جمع	غیرفعال	بیکار	شاغل		
۱۰۰	۵	۳۰/۹	۸۰/۸		شاغل (درصد)
۱۰۰	۱/۲	۳۱/۸	۴/۲		بیکار (درصد)
۱۰۰	۹۳/۶	۳۷/۲	۱۴/۸	غیرفعال (درصد)	

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش بررسی نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.

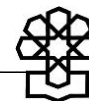
گزارش بررسی نتایج نیروی کار مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که ۳۷/۲ درصد از بیکاران بهار ۱۳۹۸، در بهار ۱۳۹۹ به جمعیت غیرفعال اضافه شده‌اند. بر این اساس محاسبات نشان می‌دهد که اگر این افراد در بازار کار باقی می‌ماندند تعداد جمعیت بیکار بیش از اکنون بود و نرخ بیکاری به ۱۳/۶ درصد می‌رسید.

جدول ۶. تغییرات نرخ بیکاری با لحاظ متغیرهای جریان

عنوان	تعداد به نفر
جمعیت بیکار بهار ۱۳۹۸	۲۹۹۸۱۳۹
جمعیت بیکار در بهار ۱۳۹۸ که در بهار ۱۳۹۹ غیرفعال شده‌اند	۱۱۱۵۵۳۱
نرخ بیکاری جدید با احتساب افراد دلسرد شده در بهار ۱۳۹۹ (درصد)	۱۳/۶
تفاوت با نرخ بیکاری بهار ۱۳۹۸ (درصد)	۳/۸

مأخذ: محاسبات محقق.

همچنین همان‌گونه که بیان شد در این فصل حدود ۳۶۲۰ هزار نفر از جمعیت شاغل به جمعیت غیرفعال اضافه شده‌اند. در صورتی که این افراد را نیز با یک تعریف موسع، بیکار لحاظ کنیم، نرخ بیکاری

به میزان قابل توجهی افزایش خواهد یافت و به ۲۴ درصد می‌رسد.

جدول ۷. تغییرات نرخ بیکاری با لحاظ جمعیت شاغل غیرفعال شده

تعداد به نفر	عنوان
۲۹۹۸۷۳۹	جمعیت بیکار بهار ۱۳۹۸
۱۱۱۵۵۳۱	جمعیت بیکار در بهار ۱۳۹۸ که در بهار ۱۳۹۹ غیرفعال شده‌اند
۳۶۲۰۳۶۵	جمعیت شاغل در بهار ۱۳۹۸ که در بهار ۱۳۹۹ غیرفعال شده‌اند
۷۲۴۱۲۳۲	جمعیت بیکار در بهار ۱۳۹۹ با احتساب دو مورد فوق
۲۴	نرخ بیکاری جدید با احتساب کل افراد دلسرد شده در بهار ۱۳۹۹ (درصد)
۱۴/۲	تفاوت با نرخ بیکاری بهار ۱۳۹۹ (درصد)

مأخذ: همان.

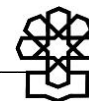
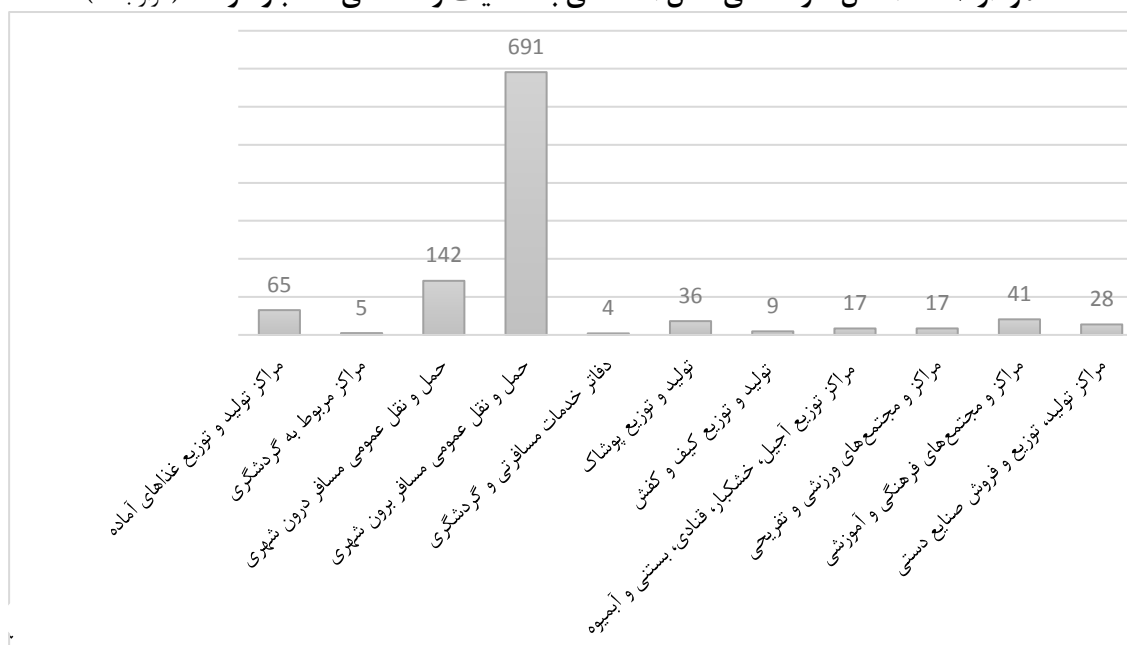
۲. بررسی برخی سیاست‌های حمایتی برای مقابله با آثار شیوع کرونا بر بازار کار

عمده‌ترین اقدامات و سیاست‌های دولت جهت مقابله با کرونا، پرداخت تسهیلات بانکی و بیمه بیکاری بوده است. البته بدیهی است که هم‌زمانی شیوع ویروس کرونا با تحریم‌های اقتصادی و افت شدید قیمت نفت، قطعاً گستردگی و سطح حمایت‌های اتخاذ شده دولت را با مشکلات و چالش‌های جدی مواجه کرده است و نباید با سطح اقدامات کشورهای پیشرفته مقایسه نمود. در ادامه معرفی و ارزیابی عملکرد این اقدامات و برنامه‌ها ارائه می‌شود:

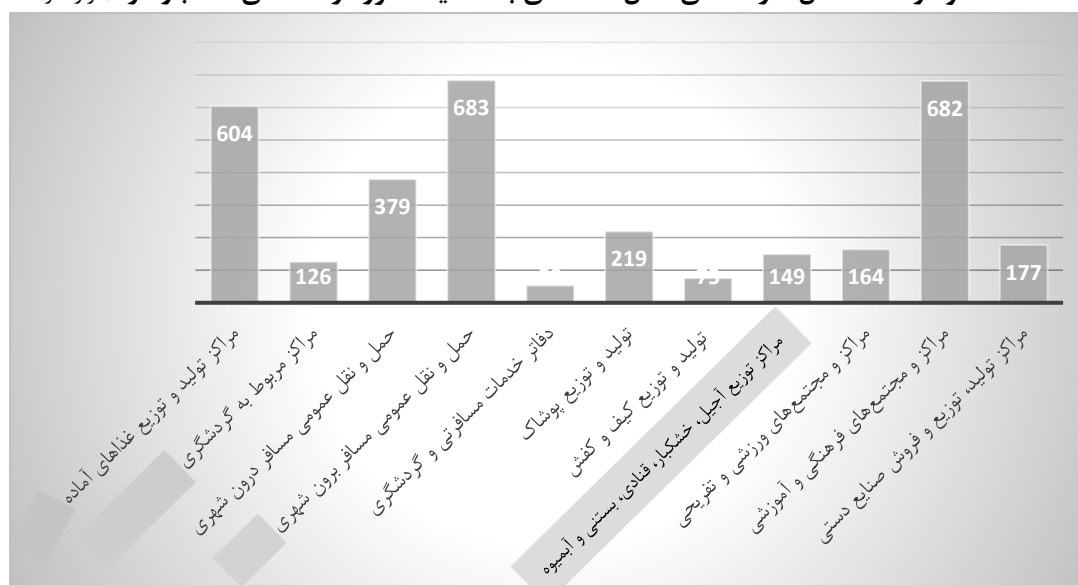
۲-۱. پرداخت تسهیلات بانکی

یکی از اقدامات اساسی دولت در حمایت از واحدهای اقتصادی و حفظ اشتغال کسب‌وکارهایی که بر اثر شیوع ویروس کرونا آسیب دیده‌اند، پرداخت ۴۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بود.^۱ بدین منظور براساس مصوبه هیئت وزیران مورخ ۱۳۹۹/۱/۱۱، کسب‌وکارهای بیشتر آسیب‌دیده از ویروس کرونا تعیین و ابلاغ گردید. براساس داده‌های سازمان تأمین اجتماعی حدود ۱۱۰۰ هزار بنگاه مشمول در رسته‌های منتخب شناسایی شد که در نمودار زیر برحسب کارگاه و شاغلین در هر رسته قابل مشاهده است. متناسب با آن نیز شیوه‌نامه اجرایی حمایت از واحدهای اقتصادی به‌شدت آسیب‌دیده ناشی از ویروس کرونا با تأیید کارگروه اقتصادی ستاد به دستگاه‌های اجرایی و استانداران ازسوی وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی همراه با سهم منابع ۴۰ هزار میلیارد تومان برای رسته‌های مصوب به تفکیک ۳۱ استان ابلاغ شد.^۲

۱. ۲۵۰ هزار میلیارد ریال نیز در قالب تسهیلات به سرپرست خانوارها پرداخت شد.
۲. البته اخیراً از این رقم ۴۰ هزار میلیارد تومان، ۲۰ هزار میلیارد تومان برای ودیعه مسکن در نظر گرفته شده است و ۲۰ هزار میلیارد تومان برای مقابله با کرونا.

نمودار ۷. تعداد کل کارگاه‌های فعال اقتصادی به تفکیک رشته‌های کسب‌وکار (هزار بنگاه)

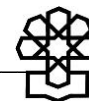
مأخذ: سازمان تأمین اجتماعی.

نمودار ۸. اشتغال کارگاه‌های فعال اقتصادی به تفکیک گروه رشته‌های کسب‌وکار (هزار نفر)

مأخذ: همان.

میزان عملکرد تسهیلات در نظر گرفته شده برای حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده براساس توزیع

رشته‌ای و استانی به شرح زیر است:

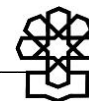
جدول ۸. عملکرد پرداخت تسهیلات در بنگاه‌های آسیب‌دیده از کرونا به تفکیک رشته

(میلیارد ریال)

درصد تسهیلات پرداختی به تسهیلات درخواستی	مبلغ پرداختی	تسهیلات درخواستی	اشتغال (نفر)	فقره پرونده	رشته اصلی
۱۳	۲۹۹,۴۰۸	۲۲۲۹,۷۰۱	۲۲۹۳۱	۲۰۹۰۱	آموزشگاه‌های رانندگی، آرایشگاه‌ها، سالن‌های زیبایی و گرمابه
۱۴	۶۰۶,۶۹۲	۴۲۷۹,۶۶۳	۴۳۱۹۴	۲۶۲۱۵	تولید و توزیع پوشاک
۱۰	۶۴۳,۰۷۴	۶۶۲۷,۶۹۷	۴۳۸۳۳	۹۵۸۷	تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران، بوفه، طبخی، تالار پذیرایی، قهوه‌خانه، ساندویچی و موارد مشابه
۹	۱۰۸,۶۴	۱۲۷۶,۱۰۶	۱۱۲۴۹	۴۴۵۴	تولید و توزیع کیف و کفش
۲۵	۱۱۴۳۰,۷۲	۴۵۹۸۲,۸۴	۲۲۹۵۳۶	۱۷۳۷۹۳	حمل‌ونقل عمومی مسافر برون‌شهری اعم از هوایی، جاده‌ای، ریلی و دریایی
۱۰	۲۹۸,۵۰۵	۲۹۷۴,۰۹	۴۶۵۹۳	۴۲۵۵۵	حمل‌ونقل عمومی مسافر درون‌شهری
۹	۱۳۲,۳۴	۱۴۹۳,۶۲۶	۹۹۴۶	۱۹۷۸	دفاتر خدمات مسافرتی، گردشگری و زیارتی
۷	۱۹۱۳,۸۲	۲۶۴۲۹,۱۴	۱۷۹۳۱۱	۴۰۸۱۰	مراکز مجتمع‌های فرهنگی، آموزشی، هنری و رسانه‌ای
۱۶	۱۵۶,۸۸	۹۷۹,۲۹۴	۷۷۹۶	۳۷۲۰	مراکز، باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی و تفریحی
۱۳	۴۰۵,۳۲	۳۲۰۹,۵۲۸	۲۷۴۵۵	۵۰۰۷	مراکز توزیع آجیل، خشکبار، فنادی، بستنی و آبمیوه
۱۳	۳۲۱,۸۸	۲۵۶۲,۷۲۸	۱۷۲۳۶	۷۶۳	مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مجتمع‌های جهانگردی و گردشگری، مهمانپذیرها، مهمانسراها، مسافرخانه‌ها، مراکز بومگردی، اقامتی، پذیرایی، تفریحی، خدماتی بین‌راهی، موزه‌ها و زائرسراها
۱۰	۱۴۸,۷۵	۱۴۶۸,۰۸۵	۱۴۱۵۳	۶۹۳۹	مرکز تولید و توزیع صنایع دستی
۱۳	۶۸۲,۹۹	۵۴۲۴,۶۸۷	۴۷۱۳۸	۶۹۵۵	مؤسسات خصوصی، دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که در حوزه‌های درمانی و تشخیصی اعم از آزمایشگاهی و پاراکلینیکی فعال هستند
۷	۱۲۸,۸۲	۱۷۵۷,۷۳۷	۱۴۷۸۹	۲۵۹۱	واحدهای پرورش مرغ گوشتی و مرغ مادر گوشتی، مراکز تولید محصولات گلخانه‌ای و صیفی‌جات صادراتی و مراکز تولید و عرضه گیاهان زینتی و ماهیان زینتی
۱۶	۱۷۲۷۷,۷۴	۱۰۶۶۹۴,۹	۷۱۵۱۶۰	۳۴۶۲۶۸	مجموع

مأخذ: مستندات وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (سامانه کارا) - در تاریخ ۱۳۹۹/۵/۱۴.

براساس اطلاعات جدول فوق، مجموع تسهیلات درخواستی ۱۰۶ هزار میلیارد ریال بوده است که حدود ۲۶/۷ درصد از مبلغ پیش‌بینی شده برای این موضوع (۴۰۰ هزار میلیارد ریال) بوده است، به عبارت دیگر رغبت چندانی در تقاضای تسهیلات از طرف بنگاه‌های آسیب‌دیده وجود نداشته است. همچنین رقم تسهیلات پرداختی تا تاریخ ذکر شده، تنها ۴/۳ درصد از مبلغ پیش‌بینی و در حدود ۱۶ درصد تسهیلات درخواستی بوده است و در این میان رشته حمل‌ونقل عمومی مسافر برون‌شهری

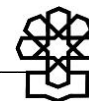
اعم از هوایی، جاده‌ای، ریلی و دریایی، با عملکرد ۲۵ درصد بیشترین نسبت تسهیلات پرداختی به درخواستی را دارد.

جدول ۹. عملکرد پرداخت تسهیلات در بنگاه‌های آسیب‌دیده از کرونا به تفکیک استان

(میلیارد ریال)

استان	فقره پرونده	اشتغال (نفر)	تسهیلات درخواستی	مبلغ پرداختی	درصد تسهیلات پرداختی به تسهیلات درخواستی
آذربایجان شرقی	۱۶,۳۷۴	۳۶,۶۵۸	۴,۲۱۱,۱۶	۴۴۴,۸۳	۱۱
آذربایجان غربی	۱۳,۵۵۸	۲۳,۰۲۱	۲,۳۳۴,۰۲	۲۴۵,۹۸	۱۱
اردبیل	۹,۱۰۱	۱۳,۳۵۴	۱,۲۳۱,۸۸	۲۳۷,۷۸	۱۹
اصفهان	۲۱,۲۳۵	۴۴,۰۸۲	۴,۹۸۲,۶۷	۳۰۸,۳۷	۶
البرز	۴,۸۳۸	۱۹,۷۶۱	۲,۴۶۰,۰۱	۳۱۵,۰۷	۱۳
ایلام	۹,۸۶۳	۱۲,۰۷۴	۱,۰۰۳,۶۰	۲۱۱,۶۱	۲۱
بوشهر	۲,۶۱۳	۸,۵۶۰	۱,۱۲۷,۰۴	۱۳۳,۹۸	۱۲
تهران	۲۷,۵۲۶	۱۶۸,۴۴۱	۵۰,۴۳۲,۸۱	۱۰,۰۵۹,۵۸	۲۰
چهارمحال و بختیاری	۱۱,۶۹۳	۱۵,۱۲۸	۱,۳۲۷,۷۶	۱۸۴,۲۲	۱۴
خراسان جنوبی	۵,۳۱۵	۷,۳۲۷	۶۵۸,۶۳	۱۷۷,۵۵	۲۷
خراسان رضوی	۳۱,۲۳۰	۶۷,۸۱۶	۷,۵۱۵,۳۶	۱,۰۱۷,۵۰	۱۴
خراسان شمالی	۵,۰۴۸	۶,۴۲۶	۵۵۶,۹۲	۷۷,۸۹	۱۴
خوزستان	۱۳,۲۸۰	۲۳,۴۸۸	۲,۴۸۵,۳۷	۱۳۳,۸۲	۵
زنجان	۶,۸۸۵	۱۲,۷۵۴	۱,۳۶۶,۲۸	۱۶۹,۶۰	۱۲
سمنان	۳,۵۸۷	۵,۹۵۶	۶۲۴,۲۱	۶۰,۸۳	۱۰
سیستان و بلوچستان	۳,۲۸۲	۵,۰۲۲	۴۹۲,۸۱	۳۰,۷۰	۶
فارس	۲۵,۴۳۳	۴۴,۶۰۱	۴,۶۴۰,۴۰	۳۵۴,۶۶	۸
قزوین	۱۳,۳۳۵	۲۰,۷۴۲	۲,۰۴۸,۱۴	۳۳۷,۸۰	۱۶
قم	۲,۸۶۸	۶,۵۰۷	۷۶۰,۱۳	۱۳۳,۴۲	۱۸
کردستان	۵,۸۹۶	۹,۲۶۰	۹۴۰,۰۱	۱۹۱,۰۴	۲۰
کرمان	۱۴,۸۶۶	۲۴,۰۰۲	۲,۴۳۱,۶۱	۲۲۳,۴۸	۹
کرمانشاه	۱۰,۹۴۳	۱۵,۲۶۲	۱,۲۹۴,۵۴	۲۲۳,۲۷	۱۷
کهگیلویه و بویراحمد	۳,۲۵۹	۵,۰۲۹	۴۸۱,۳۹	۱۴,۵۰	۳
گلستان	۶,۹۰۹	۱۲,۰۹۱	۱,۲۷۷,۸۶	۹۶,۰۳	۸
گیلان	۱۹,۱۲۶	۳۲,۰۰۶	۳,۱۶۶,۶۴	۶۰۹,۲۶	۱۹
لرستان	۱۷,۷۵۲	۲۲,۷۱۰	۱,۹۰۳,۱۳	۲۷۲,۸۹	۱۴
مازندران	۱۹,۵۸۳	۴۱,۰۲۳	۴,۶۸۸,۳۹	۳۱۹,۶۳	۷
مرکزی	۵,۱۶۹	۱۰,۱۹۹	۱,۱۷۰,۵۱	۱۱۶,۴۷	۱۰
هرمزگان	۲,۲۸۸	۶,۶۳۸	۸۳۴,۶۲	۶۵,۳۰	۸
همدان	۱۰,۶۰۰	۱۵,۲۰۸	۱,۴۲۲,۹۹	۲۲۸,۵۷	۱۶
یزد	۶,۱۹۵	۱۶,۱۴۱	۱,۸۶۴,۷۹	۲۸۲,۱۲	۱۵
مجموع	۳۴۹,۶۶۰	۷۵۱,۲۸	۱۱۱,۷۳۵,۶۸	۱۷,۲۷۷,۷۴	۱۵

مأخذ: همان.

براساس اطلاعات جدول فوق، تسهیلات درخواستی در کل استان‌های کشور ۱۱۱ هزار میلیارد ریال^۱ بوده است که حدود ۲۷/۹ درصد از مبلغ پیش‌بینی شده برای این موضوع بوده است، همچنین رقم تسهیلات پرداختی تا تاریخ ذکر شده، ۴/۳ درصد از مبلغ پیش‌بینی و در حدود ۱۵ درصد تسهیلات درخواستی استان‌هاست.

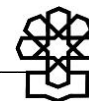
استان‌های محروم (کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، هرمزگان و کردستان) کمترین میزان تسهیلات درخواستی را داشته‌اند، همچنین کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان، اصفهان و سیستان و بلوچستان کمترین نسبت‌های تسهیلات پرداختی به درخواستی را داشته‌اند.

۲-۲. پرداخت بیمه بیکاری

در اقدامی دیگر دولت براساس مصوبات دوازدهمین جلسه ستاد ملی مقابله با کرونا مورخ ۱۳۹۹/۱/۹، مبلغ ۵۰ هزار میلیارد ریال از محل منابع صندوق توسعه ملی برای کمک به صندوق بیمه بیکاری جهت حمایت از کسانی که با تعطیلی مشاغل در اپیدمی کرونا از ادامه کار بازمانده‌اند، در نظر گرفت. برای همین منظور سامانه‌ای به آدرس bimebikari.mcls.gov.ir راه‌اندازی شد تا افراد درخواست خود را در آن ثبت کنند. براساس تصمیمات اخذ شده دولت، مشاغل پُرخطر تا پایان اردیبهشت و مشاغل کم‌خطر که از ابتدای اردیبهشت‌ماه آغاز به کار کرده‌اند، تا پایان فروردین‌ماه بیمه بیکاری دریافت می‌کنند.

از ابتدای سال جاری تا تاریخ ۱۳۹۹/۵/۱۴، ۸۷۰ هزار نفر در سامانه ثبت‌نام کرده‌اند، که از این تعداد ۷۳۰ هزار نفر (در حدود ۸۴ درصد از کل ثبت‌نام‌شدگان در سامانه) مشمول بیمه بیکاری شده‌اند. در این میان استان‌های اردبیل (با ۵۷ درصد) و کرمانشاه (با ۶۰/۹ درصد) کمترین و استان تهران (با ۹۲ درصد) بیشترین نسبت مشمول به متقاضی را داشته‌اند. این اطلاعات نشان می‌دهد که بهره‌مندی از پرداخت بیمه بیکاری در استان‌های محروم کمتر از سایر استان‌هاست.

۱. اختلاف جزئی اطلاعات دو جدول به دلیل نحوه تجمیع داده‌ها در سامانه کارا است.

جدول ۱۰. متقاضیان و دریافت کنندگان بیمه بیکاری به تفکیک استان

ردیف	استان	تعداد کل	تعداد مشمولین	نسبت مشمولین به متقاضی	سهم از مشمولین
۱	آذربایجان شرقی	۵۱۸۳۴	۳۷۳۴۴	۷۲	۵
۲	آذربایجان غربی	۲۵۱۱۴	۱۸۴۸۷	۷۴	۳
۳	اردبیل	۱۷۲۰۱	۹۸۳۸	۵۷	۱
۴	اصفهان	۷۴۹۷۴	۶۸۵۷۳	۹۱	۹
۵	البرز	۲۹۹۰۲	۲۶۹۵۸	۹۰	۴
۶	ایلام	۷۳۶۵	۵۰۴۷	۶۹	۱
۷	بوشهر	۱۱۳۱۸	۱۰۰۲۶	۸۹	۱
۸	تهران	۱۶۸۳۹۸	۱۵۵۵۲۴	۹۲	۲۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۴۴۳۲	۱۱۵۴۲	۸۰	۲
۱۰	خراسان جنوبی	۶۲۳۲	۵۵۳۳	۸۹	۱
۱۱	خراسان رضوی	۵۷۶۳۴	۵۲۱۰۸	۹۰	۷
۱۲	خراسان شمالی	۶۵۰۰	۴۶۰۴	۷۱	۱
۱۳	خوزستان	۴۱۲۷۷	۳۵۵۳۳	۸۶	۵
۱۴	زنجان	۷۹۰۳	۶۸۷۴	۸۷	۱
۱۵	سمنان	۶۷۳۷	۶۰۰۴	۸۹	۱
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۰۵۹۷	۷۲۱۵	۶۸	۱
۱۷	فارس	۸۸۹۳۵	۷۳۶۱۶	۸۳	۱۰
۱۸	قزوین	۱۲۰۷۷	۸۵۵۶	۷۱	۱
۱۹	قم	۱۴۰۰۷	۱۰۵۷۷	۷۶	۱
۲۰	کردستان	۱۳۶۰۳	۹۱۱۱	۶۷	۱
۲۱	کرمان	۲۶۱۵۹	۲۲۴۲۷	۸۶	۳
۲۲	کرمانشاه	۱۴۱۴۱	۸۶۰۹	۶۱	۱
۲۳	کهگیلویه و بویراحمد	۷۹۴۸	۶۷۰۳	۸۴	۱
۲۴	گلستان	۱۷۵۰۸	۱۴۵۲۱	۸۳	۲
۲۵	گیلان	۲۶۲۴۲	۲۲۷۱۶	۸۷	۳
۲۶	لرستان	۱۴۳۵۱	۹۴۹۷	۶۶	۱
۲۷	مازندران	۳۹۵۹۰	۳۲۴۵۹	۸۲	۴
۲۸	مرکزی	۱۰۱۵۵	۸۹۸۳	۸۸	۱
۲۹	هرمزگان	۱۵۶۲۵	۱۴۲۹۳	۹۱	۲
۳۰	همدان	۱۴۶۹۰	۱۰۲۶۳	۷۰	۱
۳۱	یزد	۱۹۰۳۴	۱۷۳۳۷	۹۱	۲
	جمع کل	۸۷۱۴۸۳	۷۳۰۸۷۸	۸۴	۱۰۰

مأخذ: همان.

در جدول زیر علل درخواست بیمه بیکاری نمایش داده شده است؛ حوادث غیرمترقبه با ۶۱ درصد و تعطیلی بنگاه با ۱۸ درصد بیشترین سهم را در علل استحقاق مشمولین بیمه بیکاری داشته‌اند.

جدول ۱۱. دلایل بیمه بیکاری

ردیف	علت بیکاری	تعداد مشمولین	سهم
۱	اتمام قرارداد	۳۵۷۷۶	۴/۹
۲	اخراج در اثنای پروژه	۷۱۵	۰/۱
۳	اخراج در اثنای فصل کار	۱۱۴۷	۰/۲
۴	اخراج در اثنای قرارداد	۳۲۵۳	۰/۴
۵	تعدیل نیرو	۲۳۵۸۷	۳/۲
۶	تعطیلی کارگاه	۱۳۲۵۵۵	۱۸/۱
۷	تغییر ساختار و جابه‌جایی کارگاه	۸۴	۰/۰
۸	حوادث غیرمترقبه	۴۴۴۹۶۸	۶۰/۹
۹	عدم توانایی در انجام کار محوله	۱۶۹	۰/۰
۱۰	عدم نیاز	۴۲۱۰۷	۵/۸
۱۱	کاهش فعالیت کارگاه	۴۵۸۴۸	۶/۳
۱۲	کمبود نقدینگی	۶۷۰	۰/۱
	جمع کل	۷۳۰۸۷۹	۱۰۰

مأخذ: همان.

در سال ۱۳۹۸ نسبت مقرری‌بگیران بیمه بیکاری در ایران به کل بیکاران کمتر از ۱۰ درصد و نسبت به بیکاران قبلاً شاغل کمتر از ۱۵ درصد بوده است. اطلاعات جدول زیر نشان می‌دهد که در اثر اجرای سیاست پرداخت بیمه بیکاری، نسبت تعداد مشمولین به تعداد بیکاران در بهار ۱۳۹۹ به حدود ۲۹ درصد و نسبت به کل بیکاران (با احتساب بیکاران و شاغلین بهار ۱۳۹۸ و غیرفعال شده در بهار ۱۳۹۹) به حدود ۱۰/۱ افزایش یافته است.

جدول ۱۲. تخمینی از مشمولین بیمه بیکاری به نسبت تعداد بیکاران

درصد	عنوان
۳۵	نسبت تعداد کل ثبت‌نام‌شدگان به تعداد بیکاران در بهار ۱۳۹۹
۱۲	نسبت تعداد کل ثبت‌نام‌شدگان به کل بیکاران (با احتساب بیکاران و شاغلین بهار ۱۳۹۸ غیرفعال شده در بهار ۱۳۹۹)
۲۹	نسبت تعداد مشمولین به تعداد بیکاران در بهار ۱۳۹۹
۱۰/۱	نسبت تعداد کل مشمولین به کل بیکاران (با احتساب بیکاران و شاغلین بهار ۱۳۹۸ غیرفعال شده در بهار ۱۳۹۹)

مأخذ: محاسبات محقق.

به‌طور کلی ارزیابی عملکرد دو سیاست حمایتی پرداخت تسهیلات بانکی و بیمه بیکاری نشان می‌دهد:

- سیاست پرداخت بیمه بیکاری به نسبت پرداخت تسهیلات، استقبال بیشتری داشته است. این امر نشان می‌دهد که پرداخت تسهیلات با نرخ ۱۲ درصد در شرایط عادی می‌تواند یک گزینه حمایتی برای بنگاه‌های اقتصادی باشد، اما در شرایط تعطیلی بنگاه و امکان اخراج

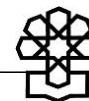
نیروی کار، پرداخت بیمه بیکاری گزینه جذاب‌تری خواهد بود. البته نوع رویکرد دولت نسبت به این دو سیاست نیز پیش‌بینی این نتیجه را قوت می‌بخشید. چراکه دولت با عدم تعریف و لحاظ مکانیسم‌های تشویقی جهت حفظ و صیانت از شاغلین برای بنگاه‌های اقتصادی، سیاست پرداخت بیمه بیکاری را در مقابل سیاست پرداخت تسهیلات قرار داده است و به‌جای اینکه این دو سیاست مکمل یکدیگر باشند جانشین هم شده‌اند.

۲. علی‌رغم هدف حمایتی این دو سیاست، مناطق و استان‌های محروم به دلایل مختلف بهره‌مندی کمتری داشته‌اند. یکی از مهم‌ترین دلایل این امر بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی در استان‌های محروم کشور است، به‌طوری که بررسی‌ها نشان می‌دهد که سهم اشتغال غیررسمی در اکثر استان‌های کشور بالای ۵۰ درصد است و به‌خصوص در استان‌های محروم و مرزی از جمله آذربایجان غربی (۷۳ درصد)، خراسان شمالی (۷۲ درصد) و مازندران (۷۱ درصد)، سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، کردستان (۷۰ درصد) بسیار بالاست^۱ که در صورت ادامه این شرایط و عدم توجه و تدبیر در این خصوص، در آینده محرومیت این استان‌ها بیشتر و عمیق‌تر خواهد شد.

جمع‌بندی

بررسی وضعیت بازار کار ایران در بهار ۱۳۹۹ نشان می‌دهد هرچند نرخ بیکاری کاهش ۱/۱ درصدی نسبت به بهار ۱۳۹۸ داشته است، اما با توجه به اینکه در این فصل، جمعیت غیرفعال افزایش قابل توجهی داشته؛ لذا کاهش نرخ بیکاری به‌دلیل کاهش نرخ مشارکت بوده است و این شاخص نمی‌تواند بهبود وضعیت بازار کار را نشان دهد. در واقع در چنین شرایطی نرخ بیکاری شاخصی کاملاً گمراه‌کننده برای تحلیل آثار شیوع ویروس کرونا بر بازار کار است. ضمن اینکه بررسی و تحلیل میزان ائتلاف ساعت کار سازمان جهانی کار نیز نشان می‌دهد که تمرکز صرف بر بیکاری اجازه نمی‌دهد تا تأثیر کامل بحران کرونا در بازار کار سنجیده شود و در اکثر کشورها، سهم بیکاری در ائتلاف ساعات کاری بسیار اندک بوده است. به‌عنوان مثال در پرو ۹۰ درصد کاهش ساعت کاری در افزایش جمعیت غیرفعال نمایان شده است. همچنین از آنجایی که شاغلین مزد و حقوق‌بگیر در کشورهای آمریکا، آلمان، فرانسه، کانادا، استرالیا و کره جنوبی درصد بالایی دارند، لذا در اثر شیوع بیماری کرونا این کشورها افزایش نرخ بیکاری داشته‌اند. اما چون این نسبت در ایران پایین است، بعد از بحران کرونا، نرخ بیکاری کاهش داشته است. از آنجایی که سهم شاغلین کارکن مستقل در ایران بالاست تأثیر این بحران در افزایش جمعیت غیرفعال و کاهش نرخ مشارکت نمایان شده است.

۱. فاطمه عزیزخانی، مهران بهنیا و آرش علویان (۱۳۹۹).

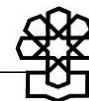
نتایج محاسبات نشان می‌دهد در صورتی که افراد دلسرد شده (شاغل و بیکار ۱۳۹۸ که در بهار ۱۳۹۹ غیرفعال شده‌اند) همچنان در بازار کار باقی می‌مانند نرخ بیکاری در بهار ۱۳۹۹ به جای ۹/۸ درصد اعلام شده توسط مرکز آمار ایران به ۲۴ درصد می‌رسید.

همچنین آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که در بهار ۱۳۹۹، تعداد شاغلین نیز کاهش قابل توجهی نسبت به سال‌های قبل داشته است. در بهار ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۸، ۱۴۹۹ هزار نفر از جمعیت شاغلان کاسته شده است که در این میان ۸۱۴ هزار نفر از جمعیت مردان شاغل و ۶۸۵ هزار نفر از شاغلین زن کاهش یافته است.

بخش زیادی از این تغییرات ناشی از بحران بیماری کرونا در کشور است. عمده‌ترین اقدامات و سیاست‌های دولت جهت مقابله با کرونا، پرداخت تسهیلات بانکی و بیمه بیکاری بوده است. هم‌زمانی شیوع بیماری کرونا با تحریم‌های اقتصادی و افت شدید قیمت و صادرات نفت، گستردگی و سطح حمایت‌های اتخاذ شده دولت را با مشکلات و چالش‌های جدی مواجه کرده است و نباید حمایت‌های دولت را با سطح اقدامات کشورهای پیشرفته مقایسه کرد.

اما بررسی مستندات وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی درخصوص عملکرد این دو سیاست نشان می‌دهد که:

- میزان تسهیلات درخواستی واحدهای کسب‌وکار در حدود ۲۶/۷ درصد از مبلغ پیش‌بینی شده و رقم تسهیلات پرداختی در حدود ۴/۳ درصد از مبلغ پیش‌بینی و در حدود ۱۶ درصد تسهیلات درخواستی است.
- میزان تسهیلات درخواستی در کل استان‌های کشور در حدود ۲۷/۹ درصد از مبلغ پیش‌بینی شده برای این موضوع است و استان‌های محروم (کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، هرمزگان و کردستان) کمترین میزان تسهیلات درخواستی را داشته‌اند.
- از ۸۷۰ هزار نفر ثبت‌نام شده در سامانه، ۷۳۰ هزار نفر (در حدود ۸۴ درصد از کل ثبت‌نام‌شدگان در سامانه) مشمول بیمه بیکاری شده‌اند و در این میان استان‌های اردبیل (با ۵۷ درصد) و کرمانشاه به (۶۰/۹ درصد) کمترین و استان تهران با ۹۲ درصد بیشترین نسبت مشمول به متقاضی را داشته‌اند.
- در سال ۱۳۹۸ نسبت مقرری‌بگیران بیمه بیکاری در ایران به کل بیکاران کمتر از ۱۰ درصد و نسبت به بیکاران قبلاً شاغل کمتر از ۱۵ درصد بوده است. در اثر اجرای سیاست حمایتی پرداخت بیمه بیکاری برای مقابله با کرونا، نسبت تعداد مشمولین به تعداد بیکاران در بهار ۱۳۹۹ در حدود ۲۹ درصد و نسبت به کل بیکاران (با احتساب بیکاران و شاغلین بهار ۱۳۹۸ و غیرفعال شده در بهار ۱۳۹۹) در حدود ۱۰/۱ درصد شده است.
- سیاست پرداخت بیمه بیکاری به نسبت پرداخت تسهیلات، استقبال بیشتری داشته است. البته این امر به دلیل نقطه ضعف این سیاست‌های حمایتی است، چراکه دولت با عدم تعریف و لحاظ مکانیسم‌های تشویقی حفظ و صیانت از شاغلین برای بنگاه‌های اقتصادی، سیاست پرداخت بیمه بیکاری

را در مقابل سیاست پرداخت تسهیلات قرار داده است و به‌جای اینکه این دو سیاست مکمل یکدیگر باشند جانشین هم شده‌اند.

• همچنین علی‌رغم هدف حمایتی این دو سیاست، مناطق و استان‌های محروم به نسبت سایر استان‌ها، بهره‌مندی کمتری از این سیاست‌ها داشته‌اند. البته یکی از مهم‌ترین دلایل این امر بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی در استان‌های محروم کشور است که در صورت ادامه این شرایط و عدم توجه و اندیشه در این خصوص، در آینده محرومیت این استان‌ها بیشتر و عمیق‌تر خواهد شد.

منابع و مأخذ

۱. حسین‌زاده، جواد. دلایل و شواهد سازگاری آمارهای اشتغال و رشد اقتصادی ایران، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹.
۲. دفتر مطالعات اقتصادی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۴۰) ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا»، شماره مسلسل ۱۷۰۱۱، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
۳. چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۹.
۴. عزیزخانی، فاطمه و مهران، بهنیا و آرش، علویان. تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل زمستان ۱۳۹۸، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۷۰۸۹.
۵. نوری، نوح و حمید، قیصری. طرح مطالعاتی بیمه بیکاری، معاونت رفاه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۸.
6. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition Updated estimates and analysis. 30 June 2020.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۲۵۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: تحلیل شاخص‌های بازار کار در فصل بهار سال ۱۳۹۹

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان و مدلسازی)

تهیه و تدوین: فاطمه عزیزخانی

مدیر مطالعه: محمدرضا عبداللهی

ناظران علمی: سیدمهدی بنی‌طبا، سیدعلی روحانی

واژه‌های کلیدی:

۱. نرخ بیکاری
۲. نرخ مشارکت
۳. جمعیت فعال
۴. جمعیت شاغل
۵. جمعیت بیکار
۶. کرونا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۸/۲۷